

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

**ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA
PROGRAMI**

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“KADININ ADI YOK”

Danışman Öğretmen: Başak SİPAHİOĞLU

Öğrencinin Adı: Ecem

Soyadı: YALIZ

IB Numarası: 1129064

Sözcük Sayısı:3034

Araştırma Sorusu: Necati Cumalı'nın “*Ay Büyürken Uyuyamam*” adlı yapıtında yer alan öykülerdeki toplumsal düzende “*Kadın kimliğini oluşturan etkenler*” nasıl işlenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı Türkçe A Dersi kapsamında hazırlanan bu uzun tez çalışmasında Necati Cumalı'nın "**Ay Büyürken Uyuyamam**" adlı yapıtında, özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınların "*Kadın Kimliği*"ni oluşturan etkenler ve "*Toplum İçinde Kadın Kimliğiyle Var Olabilme*"nin ortaya çıkardığı sorunlar işlenmiştir. Bu ana sorunsalların belirmesinde etkili olan erkek figürlerin kadın figürlere bakış açısı ve kadınların karşılaştığı çeşitli sıkıntıların sebep ve sonuçları irdelenmiştir. Çalışmada yapıtta yer alan tüm öyküler okunmuş, kadınların bireysel ve toplumsal bağlamda yaşadıkları sıkıntıların belirgin bir biçimde yansıtıldığı öyküler değerlendirilmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde kadın kimliğinin oluşumu süreci hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, öykülerdeki kadın figürlerin belirgin nitelikleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın gelişme bölümünde kadın kimliğini oluşturan etkenler bireysel ve toplumsal olmak üzere ikiye ayrılmış, kadının birey olabilme yolunda özgül iradesiyle aldığı kararlar, yaptığı seçimler, bunun dışında "*aile, gelenek ve görenekler, toplumun yaşam şekli*" gibi etkenlerin kadın figürlere yansımaları, bireyin var olma dürtüsüyle aldığı kararların kendisi ve toplum üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Toplumun kadına bakış açısı, kadının var olma dürtüsü ile aldığı yaşamsal kararlar etrafında şekillenen var oluş mücadelesinden de söz edilmiştir. "*Kumalık, yasak aşk, aldatma- aldatılma, büyük şehre göç, görücü usulü evlilik, geleneksel yaşamın kuralları*"nın öykü figürlerinin yaşamları üzerindeki etkisinden de bahsedilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise tüm bu etkenlerin kadın kimliğini oluşturmadaki rolü, kadının var olabilme ve kendine bir kimlik oluşturabilme süreci ve kadının toplum içinde bu etkenlerle şekillenen varlığı genel bir değerlendirmeye gözler önüne serilmiştir. Bu çalışmada, seçilen öyküler çerçevesinde, Necati Cumalı'nın sözü edilen toplum düzeninde var olmaya çalışan kadın figürleri bireysel ve toplumsal kimlikleri ile neden sonuç ilişkisi bağlamında nasıl yansıttığı incelenmiştir.

Sözcük sayısı: 253

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ:	4
II. KADININ VAR OLUŞ MÜCADELESİ VE KİMLİK ARAYIŞI.....	5
II.I. KADININ VAR OLUŞ MÜCADELESİ VE KİMLİK ARAYIŞINDAKİ	
BİREYSEL ETKENLER.....	5
II.II . KADININ VAR OLUŞ MÜCADELESİ VE KİMLİK ARAYIŞINDAKİ	
TOPLUMSAL ETKENLER.....	6
II.II.I. Aile.....	6
a- Ailenin kız evlada bakış açısı	6
b- Aile içi ilişkiler.....	8
II.II.II. Toplumun gelenek ve görenekleri, kültürel yapı.....	10
a- Erkek egemenliğine dayalı düzen.....	10
b- Görücü usulü evlilik.....	12
c- Kumalık.....	13
III. SONUÇ:	15
IV.KAYNAKÇA:	17

Araştırma Sorusu: Necati Cumalı'nın “**Ay Büyürken Uyuyamam**” adlı yapıtında yer alan öykülerdeki toplumsal düzende “*Kadın kimliğini oluşturan etkenler*” nasıl işlenmiştir?

I. GİRİŞ

Necati Cumalı “**Ay Büyürken Uyuyamam**” adlı yapıtında, gelenekleri, görenekleri, insanları ve ahlak anlayışıyla bir bütünlük içinde kurgulanan toplumsal düzendeki “*kadın olma, olabilme, kadın kimliğinin var oluşu, toplum ve birey ilişkisi bağlamında kadınlık*” gibi durum ve olguları ele almıştır. Yapıtta yer alan öykülerde, kadın figürlerin oluşumundaki toplumsal ve bireysel etkenler, toplumun kadına bakış açısı ve kadının bireyselleşme sürecinde yaşadığı zorluklar ön plana çıkarılmıştır. Tez çalışmasında da bu doğrultu takip edilmiş, sözü edilen durum ve olgular yapıttan seçilen öyküler aracılığı ile değerlendirilmiştir. Necati Cumalı, yirmi altı kısa öyküden oluşan yapıtında kadın figürlerin bireysel ve toplumsal konumları içinde karşılaştıkları birtakım zorlukları, üstesinden gelmeye çalıştıkları sıkıntıları, köy hayatında kadına bakış açısını ve aile yaşamında kadının rolünü irdelemiştir. Eşleri ve aileleri tarafından sonsuz ve bir anlamda öğrenilmiş, kabul edilmiş çaresizliğe itilmiş kadınların birbirinden farklı şekillerde beliren kaçış noktaları öykülerin ana izleğini

“**Suluk Almak**”, “**Vasfiye**”, “**Acı**”, “**Dertli**”, “**Akhisarlı**”, “**Uzun Bir Gece**”, “**Aylı Bıçak**” adlı öyküler çalışmada alıntılarla desteklenerek değerlendirilmiş, bunun dışında yer alan öyküler de kurgulanan toplumsal düzen ve bu düzen içindeki kadın kimliğinin oluşumunu daha net bir biçimde inceleyebilmek için çalışmaya dolaylı olarak kaynaklık etmiştir.

Çalışmada, belirlenen öykülerde yer alan toplumsal düzendeki kadın kimliğinin oluşumu irdelenirken “*var oluş çabası ve baskı sembolü olarak cinsellik, kuma, yasak aşk, aldatma-aldatılma, büyük şehre göç, görücü usulü evlilik, geleneksel yaşamın kuralları*” gibi olgu ve durumlar da kadın figürlerin yaşam algıları üzerindeki etkileri açısından değerlendirilmiştir.

II. KADININ VAR OLUŞ MÜCADELESİ VE KİMLİK ARAYIŞI

“Ay Büyürken Uyuyamam” adlı yapıtta tez çalışması için seçilen öykülerin odak figürleri var oluş süreçlerini gerçekleştirmeye çalışan, kimlik arayışı içinde olan kadınlardır. Bu mücadele içinde yer alan kadınlar sözü edilen süreci pek çok etken, zorluk ve baskı altında geçirmişlerdir. Ele alınan öykülerde yer alan kadın figürlerin var oluş ve kimlik arayışlarına etki eden bu durum ve olguları bireysel ve toplumsal olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

II.I. KADININ VAR OLUŞ MÜCADELESİ VE KİMLİK ARAYIŞINDAKİ BİREYSEL ETKENLER

Odak figürlerin hayata bakış açıları ve bireysel sorgulamaları onların var oluş mücadelelerinde ve kimlik arayışlarında çok etkili olmuştur. Seçilen öykülerdeki bütün karakterler kendilerine bir kimlik edinebilmek için bir takım zorlu kararlar almak zorunda kalmış, kaçınılmaz sonlarını değiştirmeye çalışmışlardır.

“Vasfiye” adlı öyküde Anadolu’nun küçük bir köyünde yaşayan Vasfiye köy yaşamının zorlu koşullarından kurtulmak ve yıllardır hayalini kurduğu hayata ulaşmak için sevdiği adamı terk etmiş ve tanımadığı biriyle evlenmeyi kabul etmiştir.

“Dinle İstanbul’a götüreceğ beni! Sesim fena değil derler. Usul öğretecek, makam öğretecek bana. Yıllardır bugünü, bu fırsatı gözledim ben. Elbet senin gibi değilim onunla! Olur de de evleneyim. Böyle üzüldüğünü görürsem, gitmem, kalırım.” (Cumalı, 56)

Görüldüğü gibi bireyler var olabilmek, düşlerini gerçekleştirebilmek için birtakım kararlar almak zorunda kalmış, üstelik bunu yaparken hayatlarının önemli bölümlerinden vazgeçmişlerdir.

Kadın kimliğinin oluşumunda “*toplumsal etkenler*”in aynı zamanda bireysel etkenleri yarattığı görülmektedir. Başka bir deyişle, öykülerde kurgulanan toplumsal düzende “*toplumun kadın kimliğine etkisi*” o derece belirgindir ki kadının kendini var etmesinde neredeyse bireysel bir etkenden söz edilmez. Bu açıdan kadının var oluşunda toplumsal etkenler çalışmada daha belirgin ve ayrıntılı olarak incelenmiştir.

II.II. KADININ VAR OLUŞ MÜCADELESİNDEKİ TOPLUMSAL ETKENLER

II.II.I. Aile

a. Ailenin “kız evlat” a bakış açısı

Aile, toplumun en küçük yapı taşıdır. Birey, benliğini, karakterini ailede kazanır ve hayata ailesine duyduğu güvenle atılır. Necati Cumalı'nın “**Ay Büyürken Uyuyamam**” adlı yapıtında da aile, kadın figürlerin kişiliklerinin oluşmasında en önemli toplumsal etken olarak yansıtılmıştır. Sözü edilen öykülerde “*aile*” kadına güven veren, onu birey olarak var eden bir kurum olarak değil, kadını çıkmaza sürükleyen, baskı altına alan ve var oluşunu engelleyen bir kurum olarak ele alınmıştır. Bu değerlendirmede kadının aile tarafından neredeyse yok sayılması, bir meta olarak görülmesi, geleneksel yaşamın kuralları içinde var olmaya zorlanması, birey olarak kabul görmemesi, bireysel farklılıkların ve kişilik özelliklerinin dikkate alınmaması vurgulanmakta ve bu durum üzerine bir sorgulamaya gidilerek kadının sözü edilen konumunu oluşturan etkenler eleştirilmektedir.

Sözü edilen öykülerde, kadınların var oluş mücadelesinde, aile içinde karşılaştıkları ilk sorun “*güvensizlik*”tir. Kadın olma sürecinin başlangıcı aslında ailede bir “*kız evlat*” olarak yetişirken şekillenir. Kız ve erkek çocukları tam bu noktada birbirinden ayrılır. Erkek çocuklar, aile içinde tam bir güven ve destekle büyütülürken, kız çocuklar bu süreçte gereken aile

desteğini alamaz, güvensizlik ortamı içinde yalan söylemeye mecbur bırakılırlar. Bireyin var oluşunda en önemli süreci kaplayan ailede başlayan güvensizlik, kız çocuğunun aile üzerinde bir yük, kaşık düşmanı olarak görülmesiyle devam eder ve kız evlat kendisi için bir yabancıyla, seçme hakkı olmadan çoğu zaman evlenmek zorunda bırakılır. Kadının bu noktadaki başkaldırısının temel sebebi kendisinin seçmediği, istemediği birisiyle yaptığı evlilik ve aile baskısıdır. Öykülerin çoğunda görülen bu zorunlu evlilikler, kadın figürlerin yaşam karşısındaki duruşlarını, isyanlarını ve belki de kabullenilmişliklerini belirler.

“**Aylı Bıçak**” adlı öyküde birbirini seven iki gencin, Firdevs ve Kenan’ın, ailesel ve ekonomik sebeplerden dolayı ayrılmak zorunda kalmaları, Firdevs’in babasının onu zorla kendisinden otuz yaş büyük, dul bir adamla evlendirmesi anlatılmaktadır. Bu istenmeyen evlilik sonucu, iki taraf da mutsuz olmuş, hem yeni kurulan aile anlamını yitirmiş hem de Firdevs ve Kenan birey olarak mutsuzluğa sürüklenmişlerdir: *“Evlenmekle kıza iyilik edeceğine inandırmakla aldatan yine kendiydi kendini. Yaşlılığın eşiğinde, delikanlılığında yaşayamadığı bir aşk yaşamaya kalkmıştı.”*

(Cumalı,

271)

Yapıtta aile baskısıyla kendi yuvasını kuran kadın, yeni sığınağında eskisinden pek de farklı olmayan sıkıntılarla savaşmak zorunda, üstüne üstlük bir de mutsuzluğunu gidermeye çalışmak, yaşamına anlam bulmaya uğraşmak, kendini gerçekleştirme yolunda mücadeleye girmek zorundadır. Yazarın da vurguladığı üzere, sözü edilen toplumsal düzende, kadın, erkeğin her türlü ihtiyacını karşılamak zorunda olan bir köle gibi görülmüş, kadına kendi dilediği gibi bir yaşam hakkı verilmemiş, hatta bu hak zorla da olsa elinden alınmış, kadının birey olma mücadelesi sınırlandırılmıştır.

“**Acı**” adlı öyküde Fahriye, yıllarca kocasının baskı ve zulümleriyle yaşama sevincini kaybetmiş, kendi evinde bir köle gibi görülmüş ve sosyal hayattan dışlanmıştır. Fahriye tüm

bunlara rağmen kocasına saygı duymaya devam etmiş ve onun yerine getirmediği sorumluluklarını tek başına üstlenmiştir:

“Onların bildikleri Bayram, ya kasabaya inmiştir, kahvededir ya da bağa dönmüşse bir ağacın gölgesinde uyur, uyanınca da sırtını çardağın önündeki bademin gövdesine verip Fahriye’den her yarım saatte bir kahve ister, cigara ister, cigara içer. Ev işi, odun, çamaşır, bel, çapa, bütün öbür işler gücü kuvveti yüzünden Fahriye’nin üstüne yıkıldıkça yıkılmıştır.” (Cumalı, 91)

Görüldüğü gibi ailenin kız evladın yetiştirilmesinde takındığı tutum, kız çocukların baskı altında yetiştirilmesi, kendi seçim ve isteklerine önem verilmeksizin evlendirilmeleri ve kurulan aile ortamında mutsuzluğa sürüklenmeleri kadınların var oluş mücadelelerinde önlerine çıkan ve onları eksik, yalnız ve mutsuz bırakan önemli bir etken olarak belirlemektedir.

b. Aile içi ilişkiler

Seçilen öykülerde, kadının var oluş sürecinde karşısına çıkan bir diğer önemli etken de aile içi ilişkilerdir. Genel olarak erkek ya da kadın olsun, bireyler içinde yetiştikleri ailenin tutum ve davranışlarından etkilenirler, kurulacak yaşamda ailenin algısı çoğu zaman birey üzerinde etkili olur. Bu ilişkinin ve etkilenmenin kadının var oluşundaki yansıması seçilen bazı öykülerde öne çıkmış, kadının kimliğini var etmede karşılaştığı birtakım sorunlar aile içindeki çarpık ilişkilere bağlanmış, erkek ve kadının toplum içindeki yeri bu doğrultuda gözler önüne serilmiştir.

“Dertli” adlı öyküde babasının yengesiyle bir ilişki içinde olduğunu henüz küçük bir çocukken öğrenen Emin, evliliğe büyük bir önyargıyla yaklaşmakta ve babasının kendi eşine de böyle bir tavırla yaklaşmasından korkmaktadır. Üstelik Emin’in endişeleri de boşa çıkmamıştır. Evlendikten sonra kısa bir süre sonra Emin’in babası ve ağabeyi, eşi Havva’ya ilgi duymaya başlamışlardır. Bu noktada eleştirilen, toplumun kadına bakış açısı ve aile içindeki çarpık ilişkilerdir. Emin zorla söyletene kadar kimse Havva’nın doğruyu söylediğine inanmamıştır.

Kadının sözlerinin dikkate alınmaması, erkeğin her dediğinin kabul görmesi daha önce de değinildiği gibi kadının bir anlamda yok sayılmasıdır. Bu öyküde kadın, erkeğin bakış açısıyla anlatılmıştır. Kadının erkek tarafından bir hizmetçi veya çocuk bakıcısı olarak görülmesi birey olma sürecinde kadına vurulan bir ket olduğu için eleştirilmiştir:

“Emin hala babası ile yengesi arasında arada bir kaçamaklar döndüğü kanısındaydı. Ağabeyi itin biriydi. Babasından mal, para koparmaya bakıyor, karısının neler karıştırdığına aldırmadan şunun bunun karısı, gelini ardında koşuyordu. Emin, nasıl böyle bir baba ile ağabeye emanet edip gidebilirdi Havva’yı? (Cumalı, 122)

“**Akhisarlı**” adlı öyküde de kadının toplum içindeki bu konumu ele alınmıştır. Yapıtta erkek kadının hayatını yönlendiren bir kuvvet olarak ele alınmış ve kadının hayatının bu kadar değersiz kabul edilmesi yazar tarafından eleştirilmiştir:

“Evlendiğimde, on beşinde ay parçası gibi kızdı benim karım. Ateş parçası gibiydi. Durduğu yerde duramaz, fıkır fıkır fıkırdardı. Ben işimi bilmez miyim? Baktım olacak gibi değil, üç yılda üç çocuk sardım başına. Şimdi biri eteklerinde, biri kucağında, biri beşikte. Kısacası gözünü yıldırımdı, erkekten usandırdım karımı.” (Cumalı, 147)

Görüldüğü gibi kadının hayatı toplum tarafından önemsiz ve değersiz kabul edilmiş, kadının bir birey olarak kendini bulması ve geliştirmesi engellenmiştir.

II.II.II. Toplumun gelenek ve görenekleri, kültürel yapı

a. Erkek egemenliğine dayalı düzen

Yapıtta kadın figürlerin var oluş mücadelelerinde etken olan, onları bir anlamda çıkmaza sürükleyen bir diğer etmen ise kadınların içinde yaşamak zorunda oldukları toplumun gelenek ve görenekleri ile kültürel yapısıdır. Öykülerde yer alan toplumsal düzen içinde belirgin bir biçimde göze çarpan erkek egemenliği kadınların yaşamda duygu ve düşüncelerini net bir şekilde ifade edememelerine neden olmuş, kadın, erkeğin baskısı nedeniyle her zaman ikinci planda yer almış, kendisine söz hakkı tanınmamış ve nerdeyse yok sayılmıştır. Kadının yok sayılması ile ortaya çıkan bu “değersizlik” hissi aslında toplum yapısındaki erkek egemenliğinin bir yansımasıdır. Erkeğin g c olduğu bu toplumsal yapıda kadın bir eşya, mal gibi görülecek ve kadının işlevinin bu olduğu vurgulanacaktır. Bu “kabullenmişlik” de kadının birey olarak var oluşunda onu sınırlayan, yok sayan bir etken olacaktır. Toplum tarafından kabullenilmiş bu algı biçimi kadını birey olarak yok saymakta, onu sadece ev işlerini kotaran, ailenin maddi ve manevi yükünü omuzlayan bir obje olarak bu görünüşte var etmekte, onun bir birey olduğunu yadsımaktadır.

Kadına kendi hayatını kurma, evleneceği kişiye beğenme ve seçme hakkının tanınmaması kadını birey olarak yok sayan bir anlayışın neticesidir. Kadının elinden alınan bu temel özgürlük onun var oluşunu olumsuz etkilediği gibi kişiye pek çok mutsuzluğa ve yanlışlara da sürükleyebilecektir.

“Uzun Bir Gece” adlı öyküde babası tarafından, tanımadığı bir adamla zorla evlendirilen geç kız, birlikte olamadığı kişiye unutamamış ve yaşayamadığı bu duyguyu tadabilmek için ahlaki ve toplumsal kuralların t m m  reddederek ve pek çok tehlikeyi göze alarak evlilik evinden kaçmıştır. Geç kadın uğruna eşini terk ettiği adamın kendisini kullandığını ancak onunla yaşadıklarının sonunda anlayabilmiştir. Öykünün sonunda da belirtildiği üzere anlatıda ele

alınan sorunsal aşk değil kadının yok sayılan var oluş amacını bulma çabası uğruna yaşadıklarıdır. Var oluşu engellenen birey bu süreci tamamlamak isteyecek, bu uğurda her türlü tehlikeyi göze alacaktır. Öyküdeki genç kadının yaşadığı “aşağılanma” ve “yok sayılma” beraberinde hayal kırıklığı getirmiş ve kadının var oluşu içine düştüğü bu olumsuzluklar yüzünden tamamlanamamıştır:

“ Allahım nasıl olmuş da görememişti bugüne kadar? Buyurmasını bilen, güçlü bir erkekti gelen. Yakışıklıydı da. İyilikle dolu, üzgün bakışları vardı. Kocasını yaklaşıırken, soluğu daralıyor, ateş basıyordu her yanını. Karısı, sevgilisi olarak kalmak için her deliliği yapmaya, ayaklarına kapanmaya, dövülmeye, tekmelenmeye razıydı şimdi.” (Cumalı, 256-257)

“Erkek egemen dünyanın bakış açısı” kadının var oluşunu eksik kıldığı gibi kadını bireyseli toplumsal ve ahlaki çöküntülere de uğratabilmektedir. Kadını kendi olmadığı zaman bir şeyi layıkıyla beceremeyen, hiçbir şeyden anlamayan bir “mahlûk” olarak gören erkek bakışı, onu birey olarak aşağılamakla kalmamış duygusal bir uçurumun da eşiğine sürüklemiştir. Benliğini bulma ve kendini birey olarak ifade etme çabasında olan kadın, erkeğin bu “ötekileştirme” anlayışına karşı koymaya çalışmış, zaman zaman sevdiklerinden vazgeçip yaşamdaki var oluş amacını aramış, her şeyi yüzüstü bırakmayı dahi göze almıştır. Erkeğin kadına karşı takındığı bu tutum onun var oluşunu engellediği gibi aslında bir anlamda kadına birey olma sürecinde tehlikeli de olsa yeni kapılar aralamıştır. Erkeğin bu egemen bakışında toplumun genel algısının etken olduğu da bu noktada dile getirilmelidir. Bu bakış açısı ile yazılan öykülerde kadın, kendini gerçekleştirebilmek adına gözü kara bir biçimde her şeyden vazgeçebilmektedir.

“Soluk Almak” adlı öyküde, yaşlı bir tütüncünün karısı olan kadın, gönlünce yaşayıp rahat bir soluk almak ve kadınlığını var edebilmek için dört çocuğunu ve on beş yıllık eşini bir dakika olsun düşünmeden bırakmış, tütün dizmede kendilerine yardım eden genç bir çocukla kaçmıştır.

Üstelik bu davranışından hiç pişman olmamış, onu bu noktaya kocasının getirdiğini söyleyerek erkeğin kadının var oluş sürecindeki etkisini ortaya çıkarmıştır:

“ Dayanamadım! Boğulur gibi oldum! Pişmanım desem yalan söylerim! Gece kaçamak, gündüz kaçamak, bıktım usandım! Gündüz yüzüne gülüp, gece yatağından kaçtıkça sabrım tükendi sonunda. Ama günah, ama sevap, her neyse vebali boynuma, kaçtım, rahat bir soluk aldım!” (Cumalı, 19)

Görüldüğü gibi kadın erkek egemen bir kültürde yaşadığı zorluklara ve baskıya dayanamamış, kısa süre içinde olsa içinde bulunduğu bunaltıcı ve yorucu hayattan kaçmak istemiş, arkasını bile dönmeden eşini ve çocuklarını terk etmiştir.

b. Görücü Usulü Evlilik

Seçilen öykülerde kadının var oluş mücadelesini, kimliğinin ve kişiliğinin oluşumunu olumsuz yönde etkileyen bir diğer toplumsal etken “görücü usulü evlilik”tir. Sevmedikleri, uyuşamadıkları kişilerle, aile zoruyla evlendirilen genç kızlar, özgül iradelerinin dışında şekillenen bu yapılanmaya ya kayıtsız şartsız boyun eğecekler ya da yeni, kurulan “aile”yi yok edeceklerdir. İçinde bulunduğu mutsuzluktan bir “kaçış yolu” arayarak kurtulmaya çalışan kadın aslında kendi var oluşunu gerçekleştirme, birey olabilme çabasındadır.

“**Aylı Bıçak**” adlı öyküde babasının zoruyla, kendisinden otuz yaş büyük biriyle evlenen Firdevs, hiçbir şekilde devam ettiremeyeceği bu beraberliği, Kenan’la kaçarak sonlandırma kararı almıştır. Benzer şekilde “**Çizme Delil Sayılmaz**” adlı öyküde de ailesi tarafından, Hamza adlı bir adamla zorla evlendirilen Hanife, mutsuzluğunu ağabey korkusu yüzünden beraber olamadığı Sefer ile gidermeye çalışmıştır. “**Uzun Bir Gece**” adlı öyküde de istemediği bir

adamla, genç yaşta evlendirilen kadın, eşini hiç düşünmeden, bir kere olsun geriye dönüp bakmadan, tanımadığı, bencil bir adamla aldatmıştır.

Tüm bu kaçış hikâyelerinin ortak yanı kadınların, kendilerini mutsuz eden eşlerinden kurtulma yolu olarak onları “aldatma”yı tercih etmeleri ve bu yolda “cinsellik”lerini ön plana çıkarmalarıdır. Kadınlar mutsuzluklarını eşlerinden ayrılarak sonlandırmayı değil, “kaçma”yı seçmişlerdir. Toplum tarafından kutsal ve bölünmez bir bütün olarak kabul edilen aileyi yıkmak kadın tarafından göze alınabilecek bir seçenek değildir. Kadın da yapamayacağı bu düzen değişikliği içinde kendi mutluluğunu yakalayabilmek ve var oluşunu gerçekleştirebilmek adına “yasak” ve “tehlikeli” olduğunu bile bile bu sakıncalı yola girmiştir. Burada önemli olan kadının her türlü tehlikeyi göze alarak kendi var oluşunun peşinde koşmasıdır. Bu kaçış hikâyelerinde cinselliği özgürce yaşama tercihi, kadının o zamana kadar yaşamadığı kadınlık dürtüsünü var etmenin somut bir görüntüsü olarak çizilmiştir. Kadın, kendini cinsellikle ifade etmeye çalışmış, bulamadığı kadınlığını bu yolla keşfetmeyi seçmiştir. Bu tercihin de kadının var oluş sürecinde her türlü tehlikeyi göze alacak kadar önemli görülmesinin bir sonucu olduğu söylenebilir.

c. Kumalık

Sözü edilen öykülerde kadının var oluş mücadelesinde ona duvar olan bir diğer etken de “kumalık” olgusudur. Kumalık, kadın kimliğini yok sayan, onu cinsel bir obje olarak metalaştıran, erkek egemenliğinin göstergesi olan bir yapılanmadır. İçinde bulunduğu toplumda “normal” kabul edilen bir gelenek olan, kadını birey olarak yok sayan bu yapılanmaya karşı gelemeyen kadın, kendi varlığını aşağılayan “kumalık”ı çoğu zaman kabul etmiş, bu kabullenilmişlik de kadının kendi var oluşunu sorgulamasına ve varlığıyla çatışma yaşamasına neden olmuştur.

“Acı” adlı öyküde, yirmi yıldır kocasının bir dediğini iki etmeyen Fahriye, yaptığı tüm fedakârlıklara ve eşine gösterdiği sevgiye rağmen kocasının ihanetine uğramış, ancak yine de onu bırakıp gidememiş, “yeni eş”i, “kuma”yı kabullenmeyi tercih etmiştir. Üstelik sadece kendisine yapılan bu haksızlığı sineye çekmekle kalmamış, kocasına ve kocasının yeni eşine hizmet etmeye de mahkûm edilmiştir. Kadının eşine bu denli anaç bir tavırla yaklaşmak zorunda bırakılması ve eşi ile kumasının düğün hazırlıklarında bile tüm bu duygusal çöküntüye rağmen yer alması, toplum tarafından son derece normal kabul edilmiştir. Hiç kimse Fahriye’nin bir birey, bir kadın olarak neler yaşadığını düşünmemiştir; çünkü “kumalık” o toplum düzeninde olası bir durumdur ve kadın da bu toplumda yaşadığına göre bunda garipsenecek bir durum yoktur. Yıllar önce Fahriye’nin düğününde bulunan insanlar, Fahriye’yi yok sayarak, yaşanan olayları sorgulamadan yeni gelinin nikâh törenine gelmişler ve bu töreni meşru kılmışlardır:

“İri heceli kahkahalar, tespîh şıkırtıları, koparırcasına el sıkışmalar, güm güm sırt dövmelemler tamamlandı, derken hep birden ‘Hurraaa!’larla, yirmi yıl önce Fahriye ile evlendiği gece yaptıkları gibi, sırtına birer gece yaptıkları gibi, sırtına birer yumruk indirip, Bayram’ı çadırdan içeri ittiler, dağıldılar.”

(Cumalı, 95)

Görüldüğü gibi öykülerde sözü edilen toplumsal yapının bir getirisi olan “kumalık”, kadının var oluşunu gerçekleştirmesinde onun karşısına çıkan en yıpratıcı etkenlerden biridir. Kadın bu geleneği kendi kişiliğine bir haksızlık ve saldırı olarak görse de “kadının adının olmadığı toplumlar”da kadın var oluşunu bu noktada gerçekleştiremeyecek ve içinde bulunduğu şartlara uyum sağlamak zorunda kalan bir “canlı” olacaktır. Bu noktada kadın seçeneği varsa değerlendirecek yoksa o sistem içinde, toplumun öngördüğü biçimde var oluşunu tamamlayamadan yaşayıp gidecektir.

III.SONUÇ

Necati Cumalı'nın "**Ay Büyürken Uyuyamam**" adlı yapıtında kadının aile ve toplum içindeki yeri irdelenmiş, kadının var oluş mücadelesi ve kimliğini oluşturma biçimi ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın yönünü de öykülerde öne çıkan bu ana izleğin değerlendirilmesi oluşturmuştur. Seçilen öykülerin her birinde "*kadın*" olgusu ilgili farklı sorunlara değinilmiş, kadının yaşam mücadelesi birçok açıdan ele alınmıştır. Yapıtta kadının birey olma çabasını netleştirmek için kadının bireysel yolculuğuna yer verilmiş, toplumun kadın üstündeki etkisi vurgulanmış, bununla birlikte toplumsal yapıda kadının belirgin ve etkin gücü üzerinde durulmuştur. Kadın her ne kadar yapıtta kurgulanan toplumsal düzende erkek egemenliği altında şekillenen bir "*alt kimlik*" ise de aslında toplumun işleyişini sağlayan temel ve gizli güçtür. Kadının bu iki konumu yapıtta "*aile, aile içi ilişkiler, kumalık, görücü usulü evlilik, erkeğin kadına bakış açısı*" gibi olgular bağlamında şekillendirilmiş ve bu tez çalışmasında da kadının kimliğini oluşturan etkenler belirlenirken aynı olgular üzerinde durulmuştur.

Şehirden uzak, küçük yerleşim yerlerindeki insanların, cehalet, gelenek ve göreneklerin etkisiyle "*kadın*"ı duyguları olmayan bir varlık olarak görmeleri yapıtta yazar tarafından sert bir dille eleştirilmiş, kadının gelişiminin önünde duran en büyük etkenin toplumun kalıplaşmış bakış açıları olduğu sezdirilmiştir. Yapıtta sadece kadın olgusuna yönelik değerlendirmeler yapılmamıştır. Kadınların var oluş süreçlerinde yaşadıkları sıkıntıların toplumsal temellerine de ışık tutulmuş, bu sıkıntıların nasıl sonuçlar doğurabileceği ve başka ne gibi sıkıntılara yol açabileceğine de yer verilmiştir. Bu bağlamda yapıta, kurgulanan toplumsal düzende sadece kadınlık olgusunu değil bu olguyla birlikte "*birey- toplum*" ilişkisini de sorguladığını söylemek mümkündür.

Necati Cumalı, kadının toplumdaki yerini, kendini gerçekleştirme sürecini ve bu süreçteki sıkıntılarını ortaya sererken aynı zamanda kadının toplumda bir yer edinebilmesi ve var oluş

sürecini olması gerektiği gibi özgürce, sağlıklı bir biçimde tamamlayabilmesi için birtakım çözüm önerileri de getirmiştir. Bu çözüm önerileri yapıtta kadınların yaşadığı sıkıntıların aktarımı ile dolaylı yoldan aktarılmıştır. Her bireyin kendi yolunu çizmek ve var oluşunu gerçekleştirmek adına öncelikli olarak kendini bulması gerektiği düşüncesi, bireylerin bu süreci “özgürlük” içinde yaşamaları gerekliliği yapıtta öne çıkan temel bir iletidir ki öykülerde “var oluş, birey olma” gibi temel olguların sorgulanışı ile aktarılmıştır.

Sonuç olarak yapıtta “*aile, toplum, gelenek ve görenekler*” ile şekillenen kurgusal bir düzende kendini bulamayan, birey olamayan kadın figürlerin yaşam algıları ve kadınlık dünyaları yansıtılmış, çalışmanın eksenini de kadının toplum içindeki bu konumu belirlemiştir. Denilebilir ki, kadınların kurgulanan toplumsal düzende ne yaparlarsa, nasıl bir yol izlerlerse ve toplumsal yapıda ne gibi bir değişiklik yapılırsa var oluş süreçlerinin daha sağlıklı olabileceği bu çalışma sonunda araştırılacak yeni bir konu olarak ortaya atılabilir. Yapıtın kadınlık olgusu dışında “*birey- toplum*” ilişkisini sorgulaması ve toplumun gelenek ve göreneklerinin belirgin bir biçimde yansıtılması noktasında başka çalışmalara olanak tanıdığını da söylemek mümkündür.

IV. KAYNAKÇA

Cumalı, Necati. Ay Büyürken Uyuyamam. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 2010